

رابطه بین تقید به نماز و صداقت و راستگویی ورزشکاران بسیجی شهرستان

تبریز

میرحمید صالحیان^{۱*}، عبدالله حمایت طلب^۲، ابوالفضل نشاطی^۲

۱) استادیار، گروه تربیت بدنی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

۲) استادیار، گروه تربیت بدنی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران

m_salehian@iaut.ac.ir

چکیده

هدف از انجام تحقیق بررسی رابطه بین تقید به نماز و صداقت و راستگویی ورزشکاران شهرستان تبریز بود. روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری کلیه ورزشکاران بسیجی شهرستان تبریز بودند که بر اساس جدول مورگان و به صورت تصادفی تعداد ۳۸۴ نفر از آنها به عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت جمع آوری داده ها از پرسش نامه استفاده شده و داده ها با استفاده از همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره مورد تحلیل قرار گرفتند. یافته ها نشان داد که بین تقید به نماز و صداقت و راستگویی رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد. در کل می توان گفت تقید به نماز سبب افزایش صداقت و راستگویی ورزشکاران می شود.

واژه‌های کلیدی: دینداری، صداقت، بسیجی، ورزشکار

مقدمه

اسلام برای تأمین بهداشت روانی، انجام اموری را پیشنهاد کرده است. یکی از راهکارهای رفتاری برای تأمین بهداشت روان، انجام اعمال مذهبی و از جمله نماز است. نماز در بردارنده شاخصه‌هایی است که انجمن کانادایی بهداشت روانی برای بهداشت روان، مطرح کرده است. یعنی نماز هم موجب تسلط بر هیجان‌های خود می‌شود و هم احساس مسولیت در برابر دیگران را در انسان تقویت می‌کند و هم حس مسئولیت‌پذیری را در آدمی زنده می‌سازد. نماز عملی است که نشان دهنده رابطه‌ای میان انسان و پروردگار است. قیام خاشعانه و خاضعانه انسان در نماز، در برابر خداوند متعال به او نیرویی معنوی می‌بخشد که حس صفای روحی و آرامش قلبی، امنیت روانی و سلامت روانی را در او پدید می‌آورد (Mehdizadegan & Raeesi, 2015). انسان در نماز با همه اعضای بدن و حواس خود متوجه خدا می‌شود و از همه اشتغالات و مشکلات زندگی روی برمی‌گرداند و همین حالت روی گردانی کامل از مشکلات زندگی و نیندیشیدن به آن در میان نماز، موجب آرامش روان و سلامت روانی می‌شود. این حالت آرامش روانی، در ایجاد وضعیت سلامت روانی تأثیر بالایی دارد و موجب کاهش شدت فشارهای عصبی روزانه و تنیدگی‌ها و تنش‌هایی که بسیاری از مردم دچار آن هستند، می‌شود. قرآن مجید می‌فرماید: "در زندگی از صبر و نماز کمک بگیرید". (بقره (۲) آیه ۴۵). امام صادق (ع) می‌فرماید: "هنگامی که مشکل مهمی برای علی (ع) پیش می‌آمد، به نماز بر می‌خاست" سپس آیه فوق را تلاوت فرمود. از نظر روان‌پزشکان، اضطراب با یک احساس منتشر و مبهم دلوپسی که اغلب ناخوشایند و بدون دلیل است مشخص می‌شود که معمولاً با یک یا چند مشکل جسمی همراه می‌گردد. از جمله شخص ممکن است علامت‌های جسمی چون احساس تپش قلب، تنگی نفس و درد قفسه سینه، خالی شدن سردل، تعریق، سردرد، تکرر ادرار، اسهال، گزگز دست و پاها، لرزش و... را نیز به همراه داشته باشد. اضطراب، گاهی به شکل طبیعی در اشخاص سالم بروز می‌کند و گاهی به صورت بیمارگونه و دائمی در می‌آید که نیاز به درمان و مراقبت پزشکی دارد. با اینکه دلایل علمی گوناگونی از دیدگاه‌های مختلف به عنوان دلایل بروز اضطراب و تشدید آن ارائه شده است اما همچنان دور شدن از ایمان مذهبی، به عنوان یک عامل مهم در بروز اضطراب نقش غیرقابل انکاری دارد از آن جا که انسان در نماز با همه اعضای بدن و حواس خود متوجه خدا می‌شود و از همه اشتغالات و مشکلات زندگی روی برمی‌گرداند، به هیچ چیز جز خدا و آیات قرآن که در نماز به زبان می‌آورد فکر نمی‌کند. همین حالت روی گردانی کامل از مشکلات زندگی و نیندیشیدن به آن در میان نماز موجب آرامش روان و سلامت روانی می‌شود. با رویکرد روان‌شناختی، این حالت آرامش روانی در ایجاد وضعیت سلامت روانی تأثیر بالایی دارد و موجب کاهش شدت فشارهای عصبی روزانه و تنش‌هایی که بسیاری از مردم دچار آن هستند، می‌شود. انسان بلافاصله پس از نماز، به ذکر دعا و تسبیح می‌پردازد که این تداوم همان حالت آرامش و سلامت روانی را موجب می‌شود (Jafari & Sadri, 2010).

مذهب بخش مهمی از هویت شخص است و با در اختیار قراردادن چهارچوب و مبانی ارزشی به فرد کمک می‌کند به زندگی خود معنا و مفهوم ببخشد (علامه جعفری، ۱۳۷۷، به نقل از قربانی، ۱۳۸۴). از سوی دیگر، رویکردهای تحولی بر این نکته تأکید می‌کنند که دین در مراحل گوناگون زندگی، متناسب با طراز تحول روانی-شناختی درک می‌شود (دادستان و همکاران، ۱۳۷۴، به نقل از آذربایجانی، ۱۳۸۲). بنابراین یک پرسش مهم این است که آیا تقید به نماز و باورهای دینی بر سبک‌های هویت نقش دارد و آیا تقید به نماز و باورهای دینی در شکل‌گیری هویت نقش دارد. در این زمینه پارکر^۱ (۱۹۸۵) بر این باور است که معمولاً فرد پس از تجربه یک بحران هویتی شدید، اشتغال مذهبی بالایی پیدا می‌کند و تجربه کردن تعارض در فرآیند اکتشاف هویت، تعیین‌کننده اصلی تحول باورهای مذهبی است. اما یافته‌های پژوهش‌های تجربی با نظر پارکر تفاوت دارند و رابطه مثبت میان بعد تعهد هویت و میزان اشتغالات مذهبی در بیشتر بررسی‌های تجربی انجام شده در ایران (سلطانی فر، ۱۳۸۳؛ نجفی، ۱۳۸۲) تأیید شده است. در برخی بررسی‌ها (مارک

1. Parker

اشتروم^۱، ۱۹۹۹) نیز میان ابعاد هویت مذهبی و شاخصای اشتغال مذهبی رابطه ای به دست نیامده است. بنابراین اگرچه پارکر (۱۹۸۵) انتظار داشت رابطه مثبتی میان بعد اکتشاف هویت و میزان اشتغالات مذهبی وجود داشته باشد، بررسی های تجربی این موضوع را تأیید نکردند. تمامی این بررسی ها بر پایه وضعیت های هویت نظریه مارشیا (۱۹۸۰) انجام شده اند که اگر چه روایی و پایایی این الگو در بیشتر بررسی های تجربی نشان داده شده است (برزونسکی و آدامز^۲، ۱۹۹۹)، به دلیل نگاه ایستا و پیامدی این الگو به هویت، مورد انتقاد نیز قرار گرفته است (وان هو ف^۳، ۱۹۹۹). برزونسکی (۱۹۹۰) با توجه به فضای پسامدرنیسم، سازماندهی منتقدانه نظام باورها را از تکالیف نوجوانان می داند و در تلاش برای مفهوم سازی تفاوتهای فردی در تحول هویت به روش فرآیندی- سه سبک پردازش هویت را بیان می کند. به نظر او این سبک های هویت، در واقع ریشه ای پردازش اطلاعات و رویارویی با مسایل هستند که از بحران های هویت ریشه میگیرند. از اینرو تحقیق حاضر به دنبال پاسخ گویی به این سوال بود که آیا بین تقید به نماز و صداقت و راستگویی ورزشکاران بسیجی شهرستان تبریز رابطه معنی داری وجود دارد.

روش شناسی تحقیق

روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری کلیه ورزشکاران بسیجی شهرستان تبریز بودند که بر اساس جدول مورگان و به صورت تصادفی تعداد ۳۸۴ نفر از آنها به عنوان نمونه انتخاب شدند. در مرحله اجرای پژوهش پس از ارائه توضیحات مقدماتی درباره ابزار اندازه گیری و هدف از اجرای آزمون، نحوه پاسخ گویی به آزمون ها برای شرکت کنندگان به طور مفصل شرح داده شد. در خصوص ملاحظات اخلاقی پس از کسب رضایت نامه از افراد و دادن آگاهی های لازم، به آنها اطمینان داده شد که اطلاعات دریافت شده فقط در این پژوهش استفاده خواهد شد و از هرگونه سوء استفاده محفوظ خواهد بود. برای اندازه گیری متغیرهای پژوهش از پرسش نامه های به شرح زیر استفاده شد.

پرسش نامه تقید به نماز: پرسشنامه تقید به نماز توسط پناهی (۱۳۸۲) ساخته شد. این پرسشنامه حاوی ۲۰ سوال است. شیوه نمره دهی سئوالات بدین صورت است که برای تمام سئوالات برای گزینه بسیار کم نمره ۱، کم نمره ۲، متوسط نمره ۳، زیاد نمره ۴، و برای گزینه بسیار زیاد نمره ۵ تعلق می گیرد. اعتبار و روایی آزمون توسط پناهی (۱۳۸۲) مورد تأیید قرار گرفته است و ضریب پایایی با آلفای کرانباخ پرسشنامه ۰/۹۳ بوده است که ضریب بسیار بالا و قابل قبول می باشد.

پرسش نامه صداقت و راستگویی: این پرسشنامه دارای ۱۶ سوال بوده و هدف آن بررسی صداقت و راستگویی می باشد که حاوی چهار زیرمقیاس جلب توجه، جبران کمبودها، گفتن مطالب غیرواقعی، ترس و اضطراب است. حداقل و حداکثر نمره در این آزمون به ترتیب ۱۶ و ۶۴ است. نمره پائین در این آزمون نشان دهنده راستگویی و صداقت بیشتر است. ضریب پایایی این پرسش نامه با آلفای کرانباخ پرسشنامه ۰/۹۱ بوده است که نشان دهنده پایایی مطلوب ابزار اندازه گیری است. جهت تحلیل داده ها از همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره استفاده شد. در کلیه تحلیل ها سطح معنی داری $p < 0/05$ در نظر گرفته شد.

نتایج

نتایج آزمون کولموگراف اسمینرف حاکی از طبیعی بودن توزیع داده ها بود ($p > 0/05$). جهت بررسی رابطه بین متغیرها از همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج در جدول ۱ ارائه شده است. مشاهده می شود که بین تقید به نماز با صداقت و راستگویی و زیرمقیاس های آن رابطه معنی داری وجود دارد. علت منفی شدن رابطه این است که هر چه نمره پرسش نامه کمتر باشد نشان دهنده صداقت و راستگویی بیشتر است.

¹ . Markstrom

² . Berzonsky & Adams

³ . Van Hoof

جدول ۱. نتایج همبستگی بین متغیرهای تحقیق

تربس و اضطراب	گفتن مطالب غیرواقعی	جبران کمبودها	جلب توجه	صداقت و راستگویی	r	تقید به نماز
- ۰/۳۲	- ۰/۳۸	- ۰/۳۱	- ۰/۲۹	- ۰/۴۱		
		۰/۲۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	p	

برای بررسی قابلیت پیش بینی صداقت و راستگویی از روی تقید به نماز از رگرسیون استفاده شد. براساس این جدول ۲ مدل رگرسیون پیش بینی صداقت و راستگویی از روی تقید به نماز معنادار از نظر آماری معنادار است ($R^2 = ۰/۳۳۲$, $p < ۰/۰۰۱$, $F = ۹۰/۰۸$ ، طوری که تقید به نماز ($t = ۱۱/۶$, $p < ۰/۰۰۱$, $\beta = ۰/۵۱$) در مجموع قادر به تبیین ۲۳۳ درصد از تغییرات صداقت و راستگویی می باشد.

جدول ۲. تحلیل رگرسیون صداقت و راستگویی از روی تقید به نماز

متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک	مدل	SS	F	p	R2	B	β	t	p
تقید به نماز	صداقت و راستگویی	رگرسیون باقیمانده	۴۸۵۷۰/۲۵ ۱۱۳۰۰۲/۱۲	۹۰/۰۸	۰/۰۰	۰/۳۳۲	۲/۴۳	۰/۵۱	۱۱/۶	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام تحقیق بررسی رابطه بین تقید به نماز و صداقت و راستگویی ورزشکار شهرستان تبریز بود. یافته ها نشان داد که بین تقید به نماز و صداقت و راستگویی رابطه معنی داری وجود دارد بدین صورت که هرچه تقید به نماز بیشتر باشد میزان صداقت و راستگویی بیشتر می شود. این یافته ها با نتایج بهادری خسروشاهی و علیلو (۱۳۹۱)، مهدیزادگان و ریسی (۱۳۹۴)، تیونی و بریتنی (۲۰۱۶) هم خوانی دارد. می توان گفت میزان بالای تقید به نماز با تعهدات هویتی همراه است که این ارتباط با سبک هویت هنجاری محکم تر بود. ایمان به خدا و راز و نیاز با او به انسان امید و توان می دهد و انسان احساس می کند به پناهگاه مطمئن و با قدرتی متکی است و از این رو، احساس نشاط و توانمندی می کند و اگر این ارتباط با آن منبع عظمت و رحمت قطع باشد، احساس دل تنگی و نگرانی در او ایجاد می شود و به بیماری های روانی گرفتار می آید. در تبیین این یافته می توان به مدل شناختی مذهب استناد کرد که باورها و نگرش مذهبی و معنوی بر مؤلفه های شناختی افراد از جمله تفسیر وقایع، خوشبینی یا بدبینی و نوع تفکرات آنها تأثیر گذاشته است. رابطه ی بین مذهب و سلامت روان در پژوهش های مختلف یافته های متناقضی در پی داشته است، برخی پژوهش ها این رابطه را به گونه یی منفی ارزیابی نموده اند (گراف، ۱۹۷۱). استیفوس - هانس همبستگی قوی و مثبتی میان خشکی مذهبی با رفتار نورتیک گزارش میکند (الیس، ۱۹۸۸). به هر حال به نظر میرسد ابهام و تناقض موجود در یافته های مربوط به مذهب و سلامت روانی، میتواند ناشی از اندازه گیری ابعاد مختلف دینداری باشد. در کل سلامت روانی و جسمانی انسان با زندگی معنوی او رابطه ی مثبت دارد و افرادی که اعتقادات مذهبی قویتری دارند، سازگاری بهتری با موقعیت های زندگی نشان می دهند. ایجاد ارتباط معنوی با قدرت بیکران به فرد این اطمینان را میدهد که نیروی قوی همیشه او را حمایت میکند. این افراد حوادث را با تکیه بر ایمان و اعتقاد خود راحتتر میگذرانند، کم تر دستخوش استرس و اضطراب می شوند و در نتیجه انتظار این افراد از آینده، امیدوارانه تر و خوشبینانه تر است (سلگمن، ۲۰۰۰). نتایج پژوهشی که بر پایه نظریه لف (۱۹۹۷) توسط هاتسبوت (۲۰۰۰) انجام شد، نشان داد افرادی که مذهب را به صورت عمیق و نمادین پردازش می کنند و به حقیقتی متعالی باور دارند (شمول استعلا)، در مقیاس «تحول من» اریکسون (۱۹۶۸) دارای من منسجم تر و قدرتمندتری هستند (هاتسبوت، ۲۰۰۰). بنابراین انتظار می رود افراد دارای سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری، که دارای انسجام من بیشتر هستند، نمرات تقید به نماز بالاتری داشته باشند.

یافته های این تحقیق با نتایج پژوهش دوریز و سوسنز (۲۰۰۵، ۲۰۰۶) هم سو است و با مبانی نظری نظریه برزونسکی (۱۹۹۰) همخوانی دارد. او بر این باور است افرادی که سبک پردازش اطلاعاتی را به کار می برند، فعالانه اطلاعات مربوط به خود را جست و جو و ارزیابی می کنند، پیش از اینکه به چیزی متعهد شوند درباره مسایل مختلف و راه های چندگانه کاوش میکنند و نیاز بالایی برای شناخت و پیچیدگی شناختی احساس می کنند. این ویژگی ها فرد را برای پردازش عمیق و معنی دار محتوای مذهب مستعد می سازد. بنابراین می توان گفت اگر چه گرایش به دینداری و تعهد به ارزش های مذهبی در هر دو گروه دارای هویت اطلاعاتی و هنجاری وجود دارد، این تعهد در هریک از این دو سبک ماهیت متفاوتی به خود میگیرد؛ گروه اول پیش از تعهد به ارزش های مذهبی، جنبه های گوناگون آن را بررسی می کنند و به صورت عمیق و آگاهانه به مذهب متعهد می شوند، درحالی که افراد گروه دوم، بدون ارزیابی آگاهانه و به صورت انعطاف ناپذیر و خودکار به ارزش های مذهبی متعهد می شوند. از سوی دیگر، نوجوانان دارای سبک هویت نامتمایز/اجتنابی، محتوای مذهب را به صورت سطحی و لفظی (در برابر نمادین) تفسیر می کنند، چرا که این گروه، توانایی پایینی در نظم دهی هیجانی دارند و از پرسش در مورد پرسش های شخصی و دشوار مانند مذهب پرهیز می کنند. همچنین این گروه از راهبردهای ضعیف اسنادی و شناختی استفاده می کنند. آنها به شیوه عینی استدلال کرده، از حل مسأله و برخورد روشنفکرانه و عمیق با مسایل اجتناب می کنند و به محافظه کاری و برخورد سطحی با مذهب گرایش دارند. از این رو، گرایش کمتری به پردازش عمیق و نمادین مذهب نشان می دهند.

منابع

- آذربایجانی، مسعود (۱۳۸۲). تهیه و ساخت آزمون جه تگیری مذهبی با تک یه بر اسلام. چاپ اول. قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- سلطانی فر، علی (۱۳۸۳). بررسی ارتباط بین وضعیت های هویت و دینداری در دانش آموزان و دانشجویان. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه تربیت معلم.
- بهادری خسروشاهی، جعفر، محمود علیلو، مجید (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سبک های هویت با معنای زندگی در دانشجویان، مطالعات روان شناختی، دوره ۸، شماره ۲، ۱۶۴-۱۴۳
- قربانی، جعفر (۱۳۸۴). رابطه جهت گیری دینی با صفات عمده شخصیت در آزمون ۱۶ عاملی کتل. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه شهید بهشتی.
- مهدیزادگان، ایران، ریسی، نرگس (۱۳۹۴). رابطه ی باورهای مذهبی، سبک های هویت و ویژگی های شخصیتی با افسردگی در دانشجویان دختر. فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ. سال هفتم، شماره ۲۶، ۵۴-۳۳
- نجفی، محمود (۱۳۸۲). بررسی رابطه کارایی خانواده و دینداری با بحران هویت در دانش آموزان دختر و پسر. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه علامه طباطبایی
- Berzonsky, M. D., & Adams, G. R. (1999). Commentary re-evaluating the identity statuses paradigm still useful after 35 years, *Developmental Review*, 19, 557-59.
- Hutsebaut, D. (2000). Identity statuses and ego-integration, God representation and religious cognitive styles. *Journal of Empirical Theology*, 10, 39-54.
- Markstrom, C. A. (1999). Religious involvement and adolescent psychosocial development. *Journal of Adolescent Research*, 22, 205-221.
- Van Hoof, A. (1999). The identity status field re-reviewed: An update of unresolved and neglected issues with a view on some alternative approaches. *Developmental Review*, 19, 497-556.
- Tevni, grajales., Brittany, sommers (2016). Identity styles and religiosity: examining the role of identity commitment. *Journal of research on Christian education*. Vol 25, no 2, 188-202.
- Ellis, A. 1988. Is religion pathological? *Free Inquiry in Creative Sociology*, v. 18, p. 27-32 .

- Exline, J. J. 2008. Beliefs about god and forgiveness in a Baptist church sample, *Journal of Psychology and Christianity*, v. 27, p. 131- 139.
- Graff, R. 1971. POI correlates of religious commitment inventory. *Journal of clinical & Healthpsychology*, p. 27 v. 502-504 .
- Jafari, A., & Sadri, J. (2010). The relationship of religious beliefs with psychological health (A case study of Islamic Azad University's student). *Journal of behavioral Sciences*, 2(3), 123-138. (Persian).
- Mehdizadegan, A., Raeesi, N. (2015). The relationship of religious beliefs, identity styles, and personality traits with depression in female students. *Scientific Research Quarterly of Woman and Culture*, 26,33-54. (Persian).
- Seligman, M., & Csikszentmihalyi, M. 2000. Positive psychology: An Introduction. *American Psychologist*. P. 55.